

СЪЮЗ ЗА СТОПАНСКА ИНИЦИАТИВА НА ГРАЖДАНИТЕ

1504 София, бул. "Цариградско шосе" 47
тел. +359 /2/ 943 31 46
факс +359 /2/ 943 31 56

С Т А Н О В И Щ Е

на Съюза за стопанска инициатива на гражданите по конституционно дело №15/1996 год.

Искът за задължително тълкуване на чл. 50 от Конституцията на Република България, с оглед да се установи дали е възможно чрез закон определени категории работници и служители да бъдат "лишени" от правото на стачка, би следвало да се разглежда в съответствие с международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България /чл.5 ал.4 от КРБ/, както и в контекста на правната уредба и практика на системата за колективно преговаряне и тристранно сатрудничество у нас.

1.- Съгласно чл.8, ал.1, б."d" от "Пакта за икономически, социални и културни права" на ООН държавите членки на Пакта се задължават да осигурят "упражняването на правото на стачка в съответствие със законите на страната".

- Актовете на Международната организация на труда /МОТ/, както и дългогодишната и разнообразна практиката по прилагането им, отразена в работата на специализираните контролни органи на МОТ- Комитета на експертите и Комитета за синдикална свобода, недвусмислено свързват правото на стачка, реда и условията за неговото упражняване, със свободата на сдружаване /Конвенция 87 относно синдикалната свобода и защитата на правото на синдикално организиране от 1948 година/ - чл.49 от Конституцията на Р България /КРБ/.

Макар и неизрично уредено в актовете на МОТ / освен в К. 105 относно премахването на принудителния труд от 1957 г./ правото на стачка се възпрема като корелативна страна на правото на синдикално сдружаване /споменато няколкократно в доклада, мотивите по приемането на К. 87, както и във връзка с особеният случай на държавните служители и доброволния арбитраж/. Признаването на правото на сдружаване се счита за достатъчно основание за допустимостта на правото на стачка.

Същевременно, в своята практика Комитета на експертите подчертава, че правото на стачка не може да се счита за абсолютно право, както и упражняването му не може да бъде цел. Комитетът на експертите е възприел разбирането, че изричното признаване на правото на стачка от конституциите и законите на отделни страни обикновено се

съпровождат от повече или по-малко чувствителни ограничения. В някои случаи те влизат в противоречие с чл.чл.3,8, ал.2 и чл.10 от К.87, а именно – при общите забрани за стачки, с което се ограничават възможностите на организациите на трудещите се и работодателите да организират дейността си и да формулират програмите си с оглед развитието и защитата на интересите на техните членове.

Допускат се общи забрани при извънредни обстоятелства само и доколкото се отнася до ситуация на остра национална криза, за ограничен във времето период и до степен отговаряща на изискванията на ситуацията. За сериозно ограничение на правото на стачка се счита и въвеждането на процедури на задължителен трудов арбитраж, тъй-като тази процедура се счита за предпоставка за въвеждането ѝ като процедура за уреждане на всички трудови спорове, а от там и забраната на всички стачки.

Допустимите забрани /стига да не водят до пълна и цялостна забрана на правото на стачка/ визират преди всичко определени категории трудещи се, като:

- държавните служители при ясно очертани критерии, ранг, ниво на отговорности, съдържанието на работата която извършват и т.н.; Основния критерий би следвало да бъде упражняването на властнически функции от името на държавата от страна на определена и ограничена категория служители, какъвто е случая с чл.16, т.6, от ЗУКТС. Все пак, тази насока при липсата на закон за държавния служител се очертава една правна празнота в съвременното ни законодателство;

- т.н. основни дейности представляват изключение от общия принцип на право на стачка; Международните контролни органи по прилагането на актовете на МОТ са възприели възможността за ограничение на правото на стачка когато при упражняването му са застрашени живота, личната сигурност и здраве на част или на цялото общество. Такива сериозни последици за обществото могат да възникнат при случаите визирани в чл.16, т.4, от ЗУКТС. Спазено е изискването основните дейности да бъдат изчерпателно изброени в закона.

- минимални дейности, които не са правно дефинирани от нашето законодателство, също така представляват една от възможните сфери на ограничаване на правото на стачка, с оглед да се осигурят чрез спазване на минималните изисквания на службата или дейността, или основни потребности на населението. В тези случаи следва да се определят компенсаторни механизми или предварително договаряна на минималните дейности.

2. Когато бъде упражнено правото на стачка е индикатор за провал в механизма на колективното договаряне, процедурите на доброволния арбитраж /чл.3 – чл.9 от ЗУКТС/, системата за тристранно сътрудничество /чл.3 – чл.5 от КТ/, като цяло, или пък означава че макар и уредени от закона,

механизмите на сътрудничество между правителството и организациите на работодателите и трудещите се не намират достатъчно практическо приложение за съгласуване на интересите и предотвратяване на колективните трудови спорове. Във всички случаи правото на стачка остава – крайно средство в механизмите на колективните трудови спорове. Пълното му освобождаване от ограничения, в определени сфери и дейности, ще доведе до също толкова вредни за обществото последици, колкото и прекомерното му ограничаване.

Във всички случаи на ограничаване на правото на стачка, българското законодателство и практика следва да бъде доразвита и усъвършенствувана по посока на уреждане на трудовите спорове по бърз и безпристрастен начин, чрез предоставяне на допълнителни гаранции за уреждане на сблъсъка на интереси по пътя на доброволното помирение и арбитраж, чрез изрично и ограничено въвеждане на процедури на задължителен арбитраж.

Според нас, нямаме основания да считаме, че ЗУКТС е ограничил прекомерно правото на стачка. В мотивите към иска се поставя "вън от съмнение обстоятелството, че естеството на работата и обществените интереси налагат в някои сфери и отрасли да бъдат предвидени допълнителни ограничения при осъществяването на правото на стачка". В същите мотиви се посочва, че законът не може "да лиши работниците и служителите от тяхното конституционно право" – думите работници и служители неправилно са членувани, с което се поставя акцент върху ограничение наложено върху всички работници и служители.

Не е допуснато нарушение на чл.6, от КРБ, съгласно който не са предвидени ограничения на правата или привилегии на основание дейности или професии.

В съответствие с гореизложеното считаме, че:

1. Няма конституционна пречка на въвеждането на ограничения при осъществяването на правото на стачка да бъде уредено чрез закон, при спазването на определени ограничителни изисквания в съответствие с принципите на свободата на сдружаване прогласени в международни актове към които Р България се е присъединила, предоставянето на компенсаторни гаранции и усъвършенствуване на цялостната практика при прилагането на механизмите на колективното договаряне.

2. Не противоречат на Конституцията и т.4 и т.6 от чл.16 от Закона за уреждане на колективните трудови спорове.

София, септември 1996 год.